

9 клас
Лінгвістычны конкурс

1. Пастаўце націск у наступных словах.

Ускалыханы, садавіна, карабель, камбайнер, шансанье, жалюзі, слюдзяны, узвіхрыцца, слушны, аднасастаўны, карэкціраваць, фарміраваць, наўмысна, агрэставы, брала.

2. Перакладзіце на беларускую мову. Выдзеленыя словы запішыце ў форме творнага склону.

Маленький *утёнок*, неправильная *дробь*, потянуло *гарью*, недавняя *запись*, *комод* для белья, высокий *тополь*, длинная *тень*, полевая *ромашка*, мелкая *дробь* для ружья, непроходимая *глушь*.

3. Выпішыце словы з прыстаўкай а-:

Авёс, акунацца, азімут, адхіліць, адрас, адухаўленне, адзенне, аповесць, аркуш, асваенне, асяродак, афіша, ашчаджаць.

4. Пастаўце займеннік сябе ў патрэбнай форме з прыназоўнікамі або без яго. Вызначце склон.

Баяцца прызнацца ..., убачыць ... ў люстэрка, узяць яго з ..., ціха сам ... смяюся, патрабавальны да ..., мелі цесную сувязь між ..., жартаваць ..., знайсці ... на фота, клапаціцца не пра ..., а пра родных.

5. Запішыце, якіх людзей характарызуюць наступныя фразеалагізмы.

Жаба на языку не спячэцца - ..., з ветру вярхоўкі ўе - ..., з мухамі ў носе - ..., зух супроць мух - ..., вецер гуляе ў галаве - ...

6. Укажыце часцінамоўную прыналежнасць падкрэсленых слоў.

1. Сустрэча сяброў адбылася ў раёне вакзала. 2. Аднаму з іх было ўсяго пятнаццаць год. 3. Нічых кніг не бывае – у кожнай ёсць аўтар ці аўтары. 4. Як я рада вас бачыць, Сямён Пятровіч! 5. Кожны раз, калі ідзе дождж, мой сусед любіць выходзіць на прагулку.

7. Выпішыце толькі тыя спалучэнні слоў, якія не з'яўляюцца словазлучэннямі. Патлумачце ваш выбар.

У адказ на пытанні, расінкі зіхаценне, пралеска прабілася, сваю любоў, слухаць прамовы, павесіць нос, уздоўж плота, часцей жадаю, акраец хлеба.

8. Вызначце віды сказаў.

1. На вайне яму не шанцавала. 2. Спяць кажаны ўніз галавой насуперак зямной прыродзе. 3. Над маёю калыскаю помню ўсмешку тваю. 4. поле сумавала пад густымі вятрамі, пад радасным пахам ядлоўцу. 5. З нашай бульбы тысячу, не меней, смажаць і гатуюць розных страў.

9. Запоўніце табліцу.

Назва твора	Жанр	Аўтар
“Слуцкія ткачыі”		
“Магіла льва”		
“Ганарысты парсюк”		
“Паром на бурнай рацэ”		

10. Пазнайце літаратурных герояў. Назавіце твор і аўтара.

“Старшына (...) раўнадушна паціснуў яе (руку), стрымана паціснуў халодную камбатову далонь і “вучоны” – у акулерах, высокі, сутулы баец ...; без крыўды, шчыра зірнуў на камандзіра другі няўдака, на якога скардзіўся старшына, - малады, са свежымі сумнымі вачыма радавы” “Нічога, чорт не здрадзіць – свіння не з’есць, - бесклапотна пажартаваў пэтэравец ..., белабрысы, расшпілены на ўсе кручкі і гузікі, жулікаваты з выгляду хлопец. Спаважна падаў сваю пухлую далонь непаваротлівы, мардаты ... і пачціва, прыстукнуўшы бруднымі абцасамі, развітаўся чарнявы, прыгожы ...”.

9 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы											

Заданне 1. Запішыце, які гук абазначаецца літарай з у прыведзеных словах.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1. заяц	[]	6. звер	[]
2. казка	[]	7. зжаваць	[]
3. зорка	[]	8. зіма	[]
4. лаз	[]	9. згінаць	[]
5. змена	[]	10. зжыць	[]

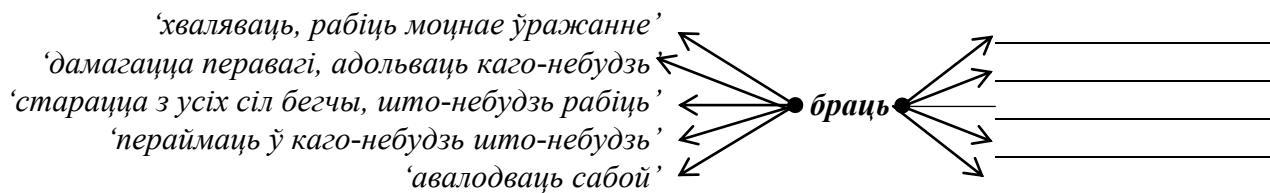
Заданне 2. Запоўніце табліцу, аднавіўшы адносіны паміж перыфразамі і іх сінонімамі.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Перыфраза	Сінонім
зямя прадзедаў	
сынаў сын	
беларускі шоўк	
блакітны дах	
блакітнае паліва	

Заданне 3. Аднавіце ўстойлівыя спалучэнні па іх агульным значэнні.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Заданне 4. Пры вызначэнні месца падзеі мы ўжываем варыянты *на Беларусі* і *ў Беларусі*:

У 1596 г. у Вільні Зізаній надрукаваў першы **на Беларусі** буквар з малюнкамі ў тэксце; У VII ст. да н.э. **на Беларусі** бронзавы век змяніўся жалезным – Ужо ў 2011-м **у Беларусі** запланавана ўзвесці 9 мільёнаў квадратных метраў жылля; Помнік цэгле адкрыты **ў Беларусі**. Абодва яны адпавядаюць літаратурнай норме, але маюць розныя сэнсавыя адценні. Назавіце іх.

Максімальная колькасць балаў – 3.

Абгрунтаванне

Заданне 5. Запішыце па два прыклады назоўнікаў і ўтвораных ад іх пры дапамозе ўказаных суфіксаў якасных прыметнікаў.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Суфіксы	Пары слоў
-н-	надзея → надзейны;
-ов- (-ав-)	
-ават- (-яват-)	
-аст- (-яст-)	
-іст- (-ыст-)	
-ів- (-ыв-)	

Заданне 6. У якім з прыведзеных сказаў дапушчана памылка: 1) У кухоннай шафе стаялі салатніцы, пакеты, маслёнкі, каробкі, банкі, бутэльні і іншы посуд; 2) На стала стаяла ўжо вячэра: каўбаса, сыр, хатняя вяндліна, чорная кава. Патлумачце прычыну гэтай памылкі.

Максімальная колькасць балаў – 2.

Заданне 7. Падумайце і адкажыце, на чым заснаваны эфект камічнасці ў прыведзеным дыялогу.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Афіцыянт звяртаецца да жанчыны, якая садзіцца за столік:

- Колькі вас?
- Нас удвух...
- Яны падыдуць пазней?..

Заданне 8.

Літаратура – мастацтва слова. Літаратурныя творы, як і творы іншых відаў мастацтва, ствараюць таленавітых людзі. Што з ніжэй пералічанага характарызуе літаратурны талент?

Максімальная колькасць балаў - 3

- а) уменне будаваць яркія, эфектныя фразы;
- б) уменне бачыць звычайныя рэчы незвычайнымі, ствараць вобразы;
- в) дасканалае веданне сістэмы родаў, відаў, жанраў, тэрмінаў і паняццяў тэорыі літаратуры;
- г) уменне дакладна пераказваць уласныя назіранні іншым людзям;
- д) уменне бачыць жыццё ў яго паўнаце і багацці, дакладна перадаваць думкі і пачуцці людзей сродкамі мовы;
- е) дакладнае веданне граматычных і сінтакічных законаў мовы, арфаграфічных правілаў;
- ж) уменне бачыць звычайныя рэчы прыгожымі.

Заданне 9.

Беларусь як краіна і беларусы як народ – асноўныя вобразы нашай літаратуры. Вам вядомы ўзоры грамадзянскай лірыкі Янкі Купалы (“Спадчына”), Якуба Коласа (“О край родны, край прыгожы!” – урывак з паэмы “Сымон-музыка”), Максіма Багдановіча (“Слуцкія ткачы”), Уладзіміра Караткевіча (“Беларуская песня”), іншых аўтараў. Што з пералічанага ніжэй яднае ўсе гэтыя творы?

Максімальная колькасць балаў - 6

- а) Думка, што помніць, любіць бацькоў, дапамагаць ім у штодзённых справах — святы абавязак дзяцей.
- б) Усе без выключэння беларускія пісьменнікі любяць апісваць родныя краявіды, прыроду, стыхіі.
- в) Праз выяўленае ў творах абвостранае пачуццё любові да Бацькаўшчыны літаратура непасрэдна ўплывала і ўплывае на фарміраванне беларускай нацыі.
- г) Беларускія чытачы не хочуць чытаць ні пра што іншае, акрамя як пра Беларусь
- д) Сімвалічныя вобразы гусяў, дудкі, жалейкі, піяніна, скрыпкі – увабленне мастацтва і паэзіі ў цэлым.
- е) Герой беларускай літаратуры цесна звязаны з навакольным светам, прыродай
- ж) Высокі патрыятычны пафас, урачыстасць інтанацыі, эмацыянальнасць выказвання, метафарычнасць мовы.

Заданне 10. Устаўце прапушчаныя словы. Назавіце аўтара, жанр, твор.

Максімальная колькасць балаў - 6

Бывае, праўда вочы коле...
 Раз гнаў пастух свіней у поле.
 Адзін вялізарны _____,
 Які аббегаў вёску ўсю,
 За раніцу _____ завуголле,
 Цяпер такі меў выгляд важны,
 Што носа не дастаць і сажнем –
 Вышэй за ўсіх ён сам сябе лічыў.
 А што ў самога _____,
 Не бачыў гэтага, аднак. <...>

Заданне 1.

Сінонімы:	вялікі-велічэзны, круціцца-кружыцца
Паронімы:	звычайны-звычайёвы,начынка-начынне
Амографы:	Абка́паць-абкапа́ць, пры́клад-прыкла́д
Амафоны:	грубка-групка,козка-коска,
Амаформы:	Знаць(назоўнік)-знаць(інфінітыў), піла(назоўнік)-піла(дзеяслоў, пр.ч., ж.р.)

Заданне 2.

1.лінгвістычныя тэрміны:	Афікс, лексікаграфія, сінтаксіс, стан
2.літаратуразнаўчыя тэрміны:	Легенда, пародыя, санет, троп
3.лінгвістычныя і літаратуразнаўчыя адначасова:	Метафара, неалагізм

Заданне 3.

1)маўчанне золата.	Слова-серабро, а маўчанне-золата.
2)спатрэбіцца вады напіцца	Не плюй у калодзеж-спатрэбіцца вады напіцца.
3)пагнацца за двума зайцамі	За двума зайцамі пагонішся-ніводнага не зловіш.
4)конь на чатырох нагах	Конь на чатырох нагах, і то спатыкаецца.
5)ранняя птушка	Ранняя птушка зубкі цярэбіць, а позняя вочкі прцірае

КАМЕНТАРЫЙ: Пры праверцы ўлічваюцца і варыянты прыказак, блізкія па значэнні да арыгіналаў.

Заданне 4.

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ: сказы **1,3,5.**

1.Этыкетная паслядоўнасць прывітанняў: маладзейшы вітае старэйшага, мужчына-жанчыну, **малодшы** па чыну-**старшага**.

3.Самы **стары** кенійскі школьнік, 88-гадовы Кімані Нганга Маруге, вымушаны быў пакінуць парту і адправіцца ў дом састарэлых.

5. Найвышэйшых паказчыкаў па намалоце збожжа дасягнулі Іваноў Алег Анатольевіч, **старшы** камбайнер, і Паграбецкі Аляксей Леанідавіч, якія намалацілі 1 201,9 тоны збожжа, убралі 416 гектараў.

Заданне 5.

1.падбаць за дзяцей	падбаць аб дзецях (пра дзяцей)
2.даведка на стан здароўя	даведка аб стане (пра стан) здароўя
3.зарука для плённага развіцця	зарука плённага развіцця(плённаму развіццю)
4.пачцівы да старых	пачцівы са старымі
5.імунітэт на хваробу	імунітэт супраць хваробы

Заданне 6.

1.**Не хто іншы**, як удзельнік алімпіяды, ведае асаблівасці падрыхтоўкі да яе.

2. **Ніхто іншы не ведаў, толькі ён, як цяжка рыхтавацца да алімпіяды.**

3. **Нехта іншы, можа, і не ведае адказу на заданне, але толькі не мы.**

Заданне 7.

(Абы)яку ¹ – (абы) як ² , Або гэтак, або так. (Абы)яку ³ -абы, (Абы)збыць ⁴ (абы)куды ⁵ (Абы)што ⁶ , (абы)чыё ⁷ , (Абы)толькі ⁸ не сваё. (Абы) як ⁹ -(абі)бок ¹⁰ . Вось і ўвесь яго Урок . (Васіль Вітка)	Абыяку, абы-як
	Абыяку
	Абы збыць, абы-куды
	Абы-што, абы-чыё
	Абы толькі, абыяк, абібок

КАМЕНТАРЫЙ: У тэксце аўтар па- майстэрску “абыграў” значэнне элемента **абы**, які выступае ў ролі часткі назоўніка-**абыяк (абыяку)**, -з якім пішацца разам; часткі прыслоўя ці займенніка ,з якімі ён пішацца праз злучок-**абы-як, абы-куды, абы-што, абы-чыё**; умоўнага злучніка ў спалучэнні з часціцай **толькі(абы** толькі не сваё) ці часціцы са значэннем паслаблення патрабаванняў да дзеяння(**абы** збыць), з якімі, канешне, пішацца асобна

Заданне8.

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

Празаічны, Уладзімір Караткевіч, Уладзімір Караткевіч, апавяданне; Аркадзь Куляшоў, балада; вершаваны, Кандрат Атраховіч, {алегорыя, увасабленне людзей праз жывёл, камічнасць сітуацыі, гумар, блізкасць мовы да гутарковай і іншыя характарыстыкі выяўленчых сродкаў}, не могуць лічыцца правільнымі адказы, якія характарызуюць толькі змест і ідэю твора (высмейванне невуцтва, выкрыццё заганаў і да т.п.).

Заданне9.

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ: шпаркі, ледзьве, хвалеі, сэрца. “Маёвая песня”. Максім Багдановіч.

Заданне10.

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

“Магіла льва”, ліра-эпас(ліра-эпічны), паэма, Янка Купала, Машэка.

9 клас

1. Якія гукі выконваюць ролю адрознівальнікаў сэнсу ў наступных парах слоў. Запішыце.

а) бэз – без;	д) ваду – вяду;
б) дзірка – бірка;	е) дровы – бровы;
в) жылі – шылі;	ж) воз – вось;
г) сон – сын;	з) яма – мама.

(0,5 б)

2. Запішыце словы па-беларуску ў алфавітным парадку.

Смазывать, представительство, боярышник, скамья, созвездие, езженный, неосмотрительный, златоцвет, бездельник, ромашка, кучер.

(4 б)

3. Адзначце сказы з няправільным ужыванне дзеясловаў.

- 1) Падняўшы ўгору твар, хлопчык доўга слухаў перазвон жаўрукоў.
- 2) Імкнучыся выканаць заданне, у брыгадзе значна ўзрасла працоўная дысцыпліна.
- 3) Супакоіўшыся, ён пачаў думаць пра сваё становішча.
- 4) Радасць так і свяцілася ў вачах, успомніўшы пра тое нядаўняе вяселле.

(2 б)

4. Па прапанаваным пачатку ўзнавіце і запішыце прыказкі.

- 1) Няма смачнейшай вадзіцы, ...
- 2) Вуснамі мёд разлівае, ...
- 3) У людзей пытай, ...

(3 б)

5. Складзіце сказы, у якіх неазначальная форма дзеяслова жыць выконвала б сінтаксічную ролю: а) дзейніка; б) выказніка; в) азначэння; г) акалічнасці.

(4 б)

6. Пастаўце ў форме творнага склону словазлучэнні.

Горад Рагачоў, пісьменнік Лужанін, горад Шчучын, паэт Куляшоў.

(2 б)

7. Запішыце па тры-чатыры словы (выразы) ветлівасці, якія прынята ўжываць пры сустрэчы, а потым – пры развітанні.

(выраз – 0,5 б)

8. Прачытайце загадкі, у якіх ідзе гаворка пра органы маўлення. Запішыце ў табліцу, з чым параўноўваюцца язык, зубы, рот.

Органы маўлення	З чым параўноўваюцца
язык	
зубы	
рот	

- 1) За белым бярэзнічкам талалай брэша.
- 2) За сцяною касцяною балалайка грае.
- 3) Злодзей у клетцы, а мяшкі на парозе.
- 4) Ляжыць калода пасярод балота, ні гніе, ні сохне.
- 5) Поўны падпечак белых авечак.
- 6) За саначкамі, за белым бярэзнічкаю у сваёй бярозе мядзведзь ляжыць.

(4 б)